

Info

Referer bij het verwijzen naar deze tekst altijd naar de gepubliceerde versie:

Compaijen, Rob. 2021. “Met welke bril kijk je naar deze foto? Wat we zien, is afhankelijk van wie we zijn,” in: *Nederlands Dagblad*, 31 mei 2021.

Met welke bril kijk je naar deze foto? Wat we zien, is afhankelijk van wie we zijn

Rob Compaijen

Onlangs slaagden duizenden immigranten erin om vanuit Marokko de Spaanse stad Ceuta te bereiken. Te midden van al die mensen trof Rodekruismedewerker Luna Reyes een wanhopige man uit Senegal aan. Ze probeerde, ondanks de taalbarrière, een luisterend oor te zijn en een schouder om op uit te rusten. De inmiddels beroemde foto van het moment waarop de man zich totaal ontredderd aan haar vastklampt, roept heel verschillende reacties op. Luna wordt geprezen om haar medemenselijkheid, maar ontving ook zoveel racistische en seksistische opmerkingen dat ze besloten heeft haar accounts op sociale media op te heffen.

Hoe is het mogelijk zo harteloos te zijn? Een mens verkeert in nood en is wanhopig omdat hij ervan overtuigd is dat zijn vriend de overtocht niet heeft overleefd. Een ander ziet die nood en wanhoop en besluit er simpelweg voor hem te zijn. Wat bezielt mensen om deze barmhartigheid te besmeuren?

Iris Murdoch schreef ooit dat mensen niet verschillen omdat ze verschillende keuzes maken in dezelfde wereld, maar omdat ze verschillende werelden zien. Wat we zien wanneer we naar de wereld kijken, is afhankelijk van wie we zijn. Mijn interesse in nachtvlinders bijvoorbeeld zorgt ervoor dat ik een andere wereld zie dan iemand zonder die interesse. Waar ik een fraai getekend exemplaar zie van de in Nederland zeer zeldzame en ernstig bedreigde grijze heide-uil (*Lycophotia molothina*), daar ziet iemand anders misschien ‘een saaie, vieze mot’. En waar ik het habitat van deze nachtvlindersoort zie, een licht beboste, structuurrijke heide, daar ziet iemand anders wellicht een mooi gebied om te wandelen.

Wat zien we wanneer we naar plekken zoals Ceuta kijken? Luna Reyes, en ieder ander die door ontferming bewogen is, neemt wanhoop waar en ervaart een appèl om – hoe dan ook – van betekenis te zijn. Anderen zien een andere wereld. Iemand schrijft over de man uit Senegal: ‘Dit is geen immigrant, maar een gelukszoeker.’ Een ander merkt op dat de gefotografeerde omhelzing geënceneerd is en dat de vluchteling een Oscar verdient. Een derde schrijft smalend: ‘Oh ja, nou krijgen we de zielige verhalen weer.’

Blijkbaar is het mogelijk om zo naar de wereld te kijken dat de wanhoop en het appèl dat daarvan uitgaat onzichtbaar worden; om vluchtelingen als louter profiteurs te zien en hulpverleners als medeplichtigen. Als *dat* de wereld is die men ziet, dan wekt het geen verbazing dat men op harteloze wijze reageert – wat de reacties natuurlijk niet minder harteloos maakt. Wat hier duidelijk wordt, is dit: als we willen dat mensen anders reageren dan ze nu doen, dan moeten we ons niet blindstaren op hun reacties. We moeten proberen een andere wereld te laten zien. Voor zover deze taak een kans van slagen heeft (en het stemt somber dat een indringende foto als die van de crisis in Ceuta hatelijke reacties oproept) kunnen we volgens mij niet zonder de verbeeldingskracht van verhalenvertellers zoals kunstenaars en journalisten, maar ik denk zeker ook aan dominees.

Misschien is het werkelijke probleem echter niet dat er mensen zijn met een harteloze blik op de wereld, maar dat er mensen zijn zoals ik; mensen die – geconfronteerd met leed, groot en klein – geneigd zijn zichzelf buiten schot houden. Ik zie de nood en de wanhoop, ik ervaar het appèl maar dek het toe. Ik doe niets. Wat ik doe – en daarin schuilt iets diabolisch – is de aandacht bij mezelf en mijn verantwoordelijkheid weg houden door anderen te veroordelen voor hun harteloosheid. Hoe we om moeten gaan met harteloosheid is een belangrijke vraag, maar de cruciale vraag, lijkt me, is dit: hoe kunnen we de strijd aangaan met onze neiging weg te vluchten voor onze eigen verantwoordelijkheid?

Moral Compass Project

Het ‘Moral Compass Project’ is een onderzoeksproject aan de Protestantse Theologische Universiteit. Het overkoepelend thema is de vraag hoe er over het goede kan worden gesproken in een tijd waarin we het op moreel gebied niet zomaar eens lijken te zijn en veel mensen twifelen of een zinvol moreel gesprek mogelijk is. Is er zoiets als een ‘moreel kompas’ dat we als mensen delen, en hoe zouden we dat moeten begrijpen zonder te pretenderen te beschikken over een voor iedereen geldend inzicht in het goede? De komende maanden zullen verschillende onderzoekers hierover schrijven in het Nederlands Dagblad.

Rob Compaijen is postdoctoraal onderzoeker. Hij houdt zich vooral bezig met ethische reflectie, morele waarneming en objectiviteit. Ook schrijft hij een boek over afgunst.